

ΜΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΟ ΚΟΥΚΟΥΛΙ

Τιμήθηκαν από τη Ριζάρειο, πνευματικοί άνθρωποι και φορείς του Ζαγοριού

Με μεγάλη επιτυχία και άνευ προηγουμένου κοσμοσυρροή πραγματοποιήθηκε στο Κουκούλι Ζαγοριού το Σάββατο 10 Αυγούστου η πνευματική και καλλιτεχνική βραδιά, την οποία είχαν οργανώσει η Ριζάρειος Πολιτεία και το υπό την αιγίδα της Πνευματικού Κέντρου «Κ. Λαζαρίδης», για να τιμήσουν πνευματικούς ανθρώπους και φορείς του Ζαγοριού.

Εκπρόσωποι της Πολιτείας, του πολιτικού και επιστημονικού κλάδου, των Α.Ε.Ι., της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της Διοίκησης της Ριζαρείου κ.ά. τίμησαν με την παρουσία τους αυτή την παράσημο αξέχαστη εκδήλωση που άρχισε με καλωσορίσματα από τον πρόεδρο της Κοινότητας Κουκουλίου κ. Άρη Τσουμάκη και τον πρόεδρο του τοπικού πολιτιστικού Συλλόγου κ. Ι. Ζή-

στη συνέχεια ο πρόεδρος του Δ.Σ. της Ριζαρείου κ. Άγγελος Κίτσος με γλαφυρότατο λόγο αναφέρθηκε στα μέχρι τώρα επιτεύγματα του Πνευματικού Κέντρου «Κ. Λαζαρίδης», ανηγεί νέες δραστηριότητες του και στη συνέχεια παρουσίασε το έργο των βραβευθέντων με τιμητική διάκριση και σημαντικό έπαθλο Ζαγορίσιων πολιτών και συγγραφέων Γιάννη Νικολαΐδη και Φρίξου Τζιόβα ως και το ιστορικό και τη δραστηριότητα του Κέντρου Ερευνών Ζαγοριού και του Συλλόγου Νέων Αρίστης που έτυχαν επίσης την ίδια διάκριση από τη Ριζάρειο μαζί με χρηματικό έπαθλο 100.000 δρχ. και 100.000 δρχ. αντίστοιχα. Το εκ 500.000 δρχ. τον καθένα έπαθλο των Γιάννη Νικολαΐδη και Φρίξου Τζιόβα, κατά δήλωσή τους, θα κατατεθεί για την έκδοση δύο νέ-

ων βιβλίων, τους, τα οποία θα διατεθούν εξ ολοκλήρου στο Λαζαρίδειο Κέντρο προς πώληση και ενίσχυση των πόρων του.

Μεταξύ των άλλων που ανηγεί ο πρόεδρος της Ριζαρείου είναι και η πολυδάπανη έκδοση ενός πολυτελούς και μνημειώδους λευκώματος για τα Ζαγοροχώρια, στο οποίο μεταξύ των άλλων θα καταχωρηθεί πλούσιο φωτογραφικό υλικό και άλλα ντοκουμέντα από το αρχείο της Ριζαρείου.

Για την έκδοση αυτή ενδιαφέρθηκε προσωπικά και η υπουργός Πολιτισμού κα Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη, η οποία ενέκρινε πίστωση 8.000.000 δρχ., σαν αρχική ενίσχυση της προσπάθειας.

Το έργο αυτό υπολογίζεται να εκδοθεί εντός του 1992.

Ο πρόεδρος της Ριζαρείου ανακοίνωσε επίσης, ότι θα καταρτισθεί σύντομα φωτογραφικό αρχείο με τις σπουδαιότερες κινητές εικόνες, των εκκλησιών του Ζαγοριού. Επίσης επισημοποιήθηκε η προκήρυξη του διαγωνισμού για την συγγραφή εργασίας, ή εργασιών με θέμα «Η παιδεία στα Ζαγοροχώρια» με χρηματικά έπαθλα 1.500.000 δρχ.

Στη συνέχεια της τελετής στο Κουκούλι έγινε η απονομή των διακρίσεων στους βραβευθέντες και ήταν συγκινητική η στιγμή όταν αναγνώστηκε αντιφώνηση του αποσιάζοντος, λόγω ασθένειας, Γιάννη Νικολαΐδη, ενώ λίγο αργότερα ο Φρίξος Τζιόβας καθήλωσε με το λόγο του, που εκτός των άλλων απετέλεσε αναδρομή στο έργο γνωστών και αγνώστων Ζαγορίσιων συγγραφέων.

Ο σύμβουλος της Ριζαρείου, γνωστός ερευνητής Λέανδρος

Βρανούσης ενθουσίασε αργότερα με την αναφορά περιστατικών από τη ζωή των τιμωμένων.

Στη συνέχεια οι πρόεδροι του Κ.Ε.Ζ. και του Συλλόγου Νέων Αρίστης χαιρέτησαν τη συγκέντρωση και επιχείρησαν σύντομο απολογισμό του έργου των φορέων τους, για το οποίο ζήτησαν τη συνδρομή της πολιτείας και όλων των Ζαγορίσιων.

Στο δεύτερο μέρος του προγράμματος ο επικεφαλής του Κέντρου Σύγχρονης Μουσικής Έρευνας κ. Στ. Βασιλειάδης με ομάδα μουσικών, παρουσίασε συναυλία με τέσσερα έργα της Κατερίνας Τζεδάκη, Τάκη Βελιανίτη, Κώστα Σταμάτη και Δημήτρη Καραγεώργου σε πρώτη εκτέλεση εμπνευσμένα από το έργο των βραβευθέντων λογοτεχνών Γιάννη Νικολαΐδη και Φρίξου Τζιόβα.

Για την ίδια εκδήλωση ο Στέφανος Βασιλειάδης έγραψε τρία τραγούδια για παιδικές φωνές σε ποίηση Φρίξου Τζιόβα και επένδυσε με μουσική του 3 πεζά του Γιάννη Νικολαΐδη. Στο κοινό άρεσαν ιδιαίτερα τα έργα «Η γυναίκα του Ζαγοριού», «Ο Χαλκιάς», «Ο πόλεμος», «Με το βλέμμα του Κυρίου, Ι.Ν.Ν.», και το «Πως ημερέψαν οι Άγιοι».

Τέλος, ο Σύλλογος Νέων Αρίστης έκλεισε την λαμπρή εκδήλωση με το χορευτικό του τμήμα που ενθουσίασε.

Ανάμεσα στους πολυπληθείς επισήμους διακρίναμε τον πρώην υπουργό κ. Κ. Παπούλια, τον βουλευτή κ. Κ. Ρήγα, τον πρόεδρο του Ε.Μ.Π. κ. Γ. Νουτσόπουλο, τον αντιπρόεδρο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Καραγιάννη, τον πρόεδρο της Ε.Η.Μ. κ. Κ. Λαζαρίδη, καθηγητές του Πανεπιστημίου Ιωαννί-

νων, εκπροσώπους πνευματικών σωματείων, τους διοικητικούς συμβούλους της Ριζαρείου κ. Στ. Ιωαννίδη, Λέανδρο Βρανούση, τον προϊστάμενο των Υπηρεσιών της Ριζαρείου Κ. Πανταζή κ.ά.

Στη συνέχεια παραθέτουμε την ομιλία του Προέδρου της Ρ.Ε.Σ. κ. Άγγελου Κίτσου και τις αντιφωνήσεις των βραβευθέντων.

Ομιλία του Προέδρου της Ρ.Ε.Σ. κ. Άγγελου Κίτσου

Αγαπητοί φίλοι συμπατριώτες,

Η Διοίκηση του Ριζαρείου Ιδρύματος σας ευχαριστεί θερμά για την ευγενική και πολύ τιμητική για μας ανταπόκρισή σας στην πρόσκλησή μας να παραβρεθείτε στην ωραία αποψινή συγκέντρωση εδώ στο, πάλαι ποτέ, αρχοντικό Κουκούλι, στο Κουκούλι του Κώστα Λαζαρίδη και των τόσων και τόσων σοφών προγόνων του, στο Κουκούλι με τη σπάνια φυσική ομορφιά και χάρη και του ζεστούς κατοίκους, που αμείβει πάντοτε —κι όχι μόνο οπτικά— κάθε κόπο και κάθε προσφορά μας προς αυτό.

Κοντά στις ευχαριστίες μας να προσθέσουμε και τη ζωντανή συγκίνησή μας για τη μεγάλη αποψινή πανζαγορισιακή συναυλία.

Προτού μπω στην ουσία της σύντομης ομιλίας μου οφείλω μία απάντηση σε εκείνους που ψιθυρίζουν: «πάλι στο Κουκούλι οι εκδηλώσεις σας; υπάρχουν κι άλλα χωριά...».

Για τη Ριζάρειο δεν υπάρχουν μεμονωμένες προτιμή-

Σ' αυτό το αρχείο δεν υπάρχουν απλώς φωτογραφίες εποχής· εκεί υπάρχει ποίηση παγιδευμένη σε κλάσματα δευτερο-

Όπως δεν αστόχησε ανάλο-
γη έκκλησή μας περίσυ κι έτσι
αποκλήσαμε με τη δωρεά των
Αδελφών Σάρρου από τη Βίτσα
μεγάλο μέρος της ανεκτίμητης
Βιβλιοθήκης του θείου τους και
πράγματι μεγάλου των Ελληνι-
κών Γραμμάτων Δημητρίου Σάρ-
ρου, κι έτσι οικονομήσαμε μία
πλήρη σειρά των Ζαγορισιακών
Νέων από ανώνυμο δωρητή,
έτσι, σήμερα νοιώσαμε μια μικρή

Να αναφέρουμε ακόμη στη δραστηριότητα της Ριζαρέλου και του Λαζαριδείου Κέντρου την αποφασισθείσα καλλιτεχνική φωτογράφιση των κυριωτέρων κινητών εικόνων των σημαντικών εκκλησιών και Ιερών Μονών του Ζαγοριού ώστε να καταρτισθεί ένα αρχείο τους στη Ριζαρέιο με παράλληλη διάθεση (για να ξέρομε όλοι μας τι μας γίνεται) ανά μιας φωτογραφίας στα τοπικά Συμβούλια και στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, την αποφασισθείσα επίσης φωτοτύπηση των εξώφυλλων των βιβλίων που υπάρχουν στις εναπομείνουσες βιβλιοθήκες των χωριών μας (εδώ μιλάμε για όλα τα υπάρχοντα σημαντικά βιβλία κι όχι μόνο των Ζαγορισίων συγγραφέων που άλλωστε με τόσο μεθοδικότητα κατέγραψε, φωτοτύπησε και παρουσίασε ο τι-

Κατ' αλφαβητική σειρά, για τα πρόσωπα, οι Γιάννης Νικολαΐδης και Φρίξος Τζιόβας —κι από τους φορείς το Κέντρο

λογισμικές και εκδοτικές ε
σεις σας και να δεχθείτε τ
μητική διάκριση σαν οφειλό
υποχρέωση από μέρο

Εκτός από τα αυτοτελή κε-
μενα μεγάλο μέρος του έργου
του που αναφέρεται σ' όλα τα
είδη του λόγου (ποίηση, δοκίμιο,

Κατέγραψε και παρουσίασε
μετά από μακρόχρονες και
λύμορφες έρευνες, τους Ζαν
ρίσιους συγγραφείς και τα δ
μοσιεύματά τους σε έναν μον

Ακόμη, μέσα σ' αυτά τα λίγ

χρόνια ζωής του, με τη συμβολή ειδικών επιστημόνων, Ελλήνων και ξένων, φίλων του ΚΕΖ, συγκεντρώθηκαν τέτοια και τόσα στοιχεία, ώστε αυτά να αποτελούν σήμερα μια πραγματική «Τράπεζα πληροφοριών» για το Ζαγόρι, στην οποία συχνά προστρέχουν όσοι αγαπούν και ενδιαφέρονται να γνωρίσουν ή να μελετήσουν την πλούσια ιστορική του πορεία.

Τι να πούμε τώρα για τον επίσης τιμώμενο λαμπρό Σύλλογο Νέων Αρίστης Ζαγορίου, που μας ξάφνιασε πέρσι με τον θαυμάσιο διπλό δίσκο παραδοσιακής μουσικής που κυκλοφόρησε; Ήταν μία από τις πιο ωραίες και πραγματικά συγκινητικές δημιουργίες στο χώρο του Ζαγορίου της τελευταίας δεκαετίας, αν θέλετε.

Ο Σύλλογος Νέων Αρίστης ιδρύθηκε το 1983 από μια ομάδα νέων του χωριού, ηλικίας 18 μέχρι 30 ετών και σήμερα αριθμεί περισσότερα από 100 μέλη. Ο κύριος άξονας των καταστατικών σκοπών του Συλλόγου συνδέεται με τις νεανικές ανησυχίες για τους κινδύνους που απειλούν την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής, αλλά και την οικολογική της ισορροπία.

Πλούσια συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, συγκρότηση χορευτικής ομάδας, έντονες παραστάσεις σε παράγοντες της δημόσιας ζωής για την επίλυση προβλημάτων της περιοχής, ενημέρωση του κοινού για την βαθύτερη συνειδητοποίηση των οικολογικών και άλλων κινδύνων που απειλούν την περιοχή από τυχόν άναρχη τουριστική των φυσικών πόρων της, ήταν οι βασικές δραστηριότητες του Συλλόγου από τότε που ιδρύθηκε. Αποκορύφωμα ο δίσκος με τον οποίο διασώθηκε σπάνια παλιά ηχογράφιση που μπορεί να αποτελέσει πλαίσιο αναφοράς για τη σωστή απόδοση γνωστών κομματιών της παραδοσιακής μας μουσικής.

Μας έχει συγκινήσει, μια λιτή φράση που έχει γραφεί σαν κατακλείδα σ' ένα ενημερωτικό σημείωμα του Συλλόγου Νέων Αρίστης προορισμένο για τη Ριζαρεία.

Λένε εκεί τα λαμπρά παιδιά της Αρίστης: Φιλοδοξία μας είναι να ξαφνιάσουμε και πάλι τους Ζαγορίσιους.

Τι μεγαλύτερη χαρά —και μ' αυτή να τελειώσω—, αγαπητοί φίλοι, και τι ευγενέστερη ικανοποίηση για μας τους μεγαλύτε-

ρους από το να συναντούμε σε νεανικές ψυχές την ίδια ανάγκη για το ιδεώδες, την ίδια προσπάθεια για υψηλούς σκοπούς, την ίδια αποστροφή για κάθε τι το κοινό και το τετριμμένο, το ίδιο αγωνιστικό θάρρος για την μόρφωση, την ελευθερία και την προστασία του ατόμου από τους μεγάλους κινδύνους της εποχής μας.

Αντλώντας δύναμη από την ελπιδοφόρα υπόσχεση των νέων της Αρίστης και από το δημιουργικό παράδειγμα και των υπολοίπων τιμωμένων μπορούμε κι' εμείς —ο κόσμος της Ριζαρείου— να σας πούμε απόψε με σιγουριά και υπευθυνότητα ότι θα δικαιώσουμε τα όσα περιμένετε από εμάς. Σχεδόν θα σας ξαφνιάσουμε πάντα...

Σας ευχαριστώ πολύ.

Αντιφώνηση κ. Ι. Νικολαΐδη

Είναι, αλήθεια, μεγάλη η τιμή που μου επεφύλαξε η Ριζαρεία Εκκλησιαστική Σχολή και το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης». Ευχαριστώ θερμά όλους και πρώτα απ' όλους τον πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της Ριζαρείου κ. Άγγελο Κίτσο, που είχε την έμπνευση της οργάνωσης αυτής της γιορτής, για να τιμηθούν δύο Ζαγορίσιοι εργάτες του πνεύματος, που έχουν φτάσει πια κοντά στο τέρμα του δρόμου της ζωής τους, αγωνιζόμενοι να προσφέρουν ό,τι μπορούσαν ως εκπαιδευτικοί και πνευματικοί άνθρωποι για την προκοπή του Ζαγορίου και την πνευματική ακτινοβολία του. Το έργο μου δεν αφορά, βέβαια, κατ' αποκλειστικότητα το Ζαγόρι, έχω όμως την αίσθηση πως οι καλύτερες σελίδες του είναι εμπνευσμένες απ' αυτόν τον ευλογημένο τόπο, τη μικρή ιδιαίτερη πατρίδα μας, που η ιστορία και η παράδοσή της έχει ζυμωθεί με τα όνειρα, τις αναζητήσεις και τις υπαρξιακές αγωνίες μας.

Νοιώθω βαθιά συγκινημένος αυτή τη στιγμή, είναι κατα 75 χρόνια που κάνουν εντονότερη τη συναισθηματική φόρτιση, για τη μεγάλη τιμή που μου επεφυλάξατε και δεν ξέρω αν οι ασθενικοί ώμοι μου θα είναι σε θέση να βαστάξουν το βάρος και τις προσδοκίες σας για νέες πνευματικές δημιουργίες. Αποδέχομαι, πέραν της αγάπης σας και το χρηματικό έπαθλο,

με μια προϋπόθεση: ότι θα το χρησιμοποιήσω για να τυπώσω ένα νέο βιβλίο, που θα το προσφέρω στο Ίδρυμα «Κώστας Λαζαρίδης», για ν' αυξήσει με την πώλησή τους πόρους του. Έτσι, νομίζω, πως προσφέρω κι εγώ ένα μικρό αντίδωρο από τη δωρεά της τιμητικής διάκρισης που μου γίνεται απόψε.

Δεν θα σας κουράσω με περισσότερα. Δυό ευχές μόνο θα διατυπώσω: Οι νέοι, που αποτελούν την ελπίδα κάθε τόπου, να πάρουν στα χέρια τους την υπόθεση του Ζαγορίου. Πρέπει να αντικρύσουμε κατὰματα και χωρίς παραμορφωτικούς φακούς την σκληρή πραγματικότητα. Το Ζαγόρι πεθαίνει. Γιατί, πάλι από θάνατος είναι η ερημιά που έχει στερήσει τη ζωή από τα χωριά μας; Αν οι νέοι δεν θέσουν σκοπό τους να αποκαθάρουν την περιοχή από την «αρρώστεια» που τη χτύπησε, τίποτα δεν θα επιτρέψει στη ζωή να ξανανθίσει μέσα από τα ερείπια.

Και η δεύτερη ευχή μου: Στηρίξτε την προσπάθεια που καταβάλλει η Ριζαρεία Εκκλησιαστική Σχολή και το Πνευματικό Ίδρυμα αυτού του χωριού, για να αποκτήσει το κύρος ενός ερευνητικού κέντρου, που θα φέρει στην επιφάνεια πολλούς ακόμη θησαυρούς της ιστορίας και της παράδοσης του Ζαγορίου μας. Μόνον έτσι, ψηφίδα την ψηφίδα, θα αποκατασταθεί και θα συμπληρωθεί το υπέροχο μωσαϊκό μιας ζωής, που άρδευσε επί αιώνες, με τα πνευματικά και πολιτιστικά της νάματα, όχι μόνο το χώρο που αναπτύχθηκε, αλλά την Ήπειρο, την Ελλάδα και τις κοινότητες του εξωτερικού της εποχής της Τουρκοκρατίας. Κι αυτή η ευθύνη πέφτει πάλι στους ώμους των νέων. Εμείς οι μεγαλύτεροι θα είμαστε πάντα πρόθυμοι να τους βοηθήσουμε.

Σας ευχαριστώ και πάλι όλους από τα βάθη της καρδιάς μου για την τιμή και τη συγκίνηση που μου χαρίσατε.

Γιάννης Νικολαΐδης

Αντιφώνηση του Φρίξου Τζιόβα στην τιμητική διάκριση που του απένειμε το Ριζαρείο Ίδρυμα στις 10-8-1991

Κυρίες, Κύριοι,
Συχαίρω όσους κοπίασαν για την επιτυχία της παρούσας εκδήλωσης.

Ευχαριστώ τη σύναξη που την παραστέκει (και όχι μόνο την παρακολουθεί) στην τιμητική διάκριση, που μεταξύ άλλων, αφορά και το πρόσωπό μου.

Ευχαριστώ εκ βάθους εκκένους τους άξιους που με την εμπνευσμένη παρέμβασή τους έδωσαν απόψε γεύση από το έργο δύο τέκνων του Ζαγορίου και με άλλους τρόπους εκτός της σωτηρίας ανάγνωσης. Ας είναι βέβαιοι ότι απευθυνόμενοι σε κοινό του Ζαγορίου ή προσπαθώντας τους βρήκε πλήρη κατανόηση, ιδίως ως αισθητική προσφορά, γιατί ο μακάριος αυτός τόπος διαθέτει παλαιότερα μία από κάθε πλευρά άρτια πολιτιστική αγωγή και εξεζητημένους άνδρες που επεδίωξαν να φθάσουν την ποιότητα του λόγου τους τόσο του γραπτού όσο και του από έδρας Πανεπιστημίων μέχρι τελειότητας.

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Η φυλογένεια που επιχωριάζει κατ' εξοχήν στην Ήπειρωτική χώρα, παρουσιάζει στους ασύγκριτη ένταση και έκταση στα Ζαγοροχώρια. Εκπονώντας τους τις ημέρες μας, μικρές και μεγάλες σε χρηματικά ποσά, με κορυφαία των Ριζαρείων. Να διαβάσει κανείς συλλογές τους, το όνομα του και να μοιάζουν τα όσα ιστορικά στοιχεία που ο Ζαγοροχωρίτης με υπερβολές, τόσο φασταστικές οι προσφορές, με τόση πάθος καταγραμμένες! Αυτού του είδους η θερμή διάθεση φροντίδας, νοείται μόνο όταν γινάινε από γονείς σε τέκνα.

Δωρητές θεωρούσαν παιδιά τους όλους τους επίγονους συγγενείς τους έως τις ημέρες μας και πιο ύστερα από μας. Πέ-εργό δύο τέκνων του Ζαγορίου και με άλλους τρόπους εκτός της σωτηρίας ανάγνωσης. Ας είναι βέβαιοι ότι απευθυνόμενοι σε κοινό του Ζαγορίου ή προσπαθώντας τους βρήκε πλήρη κατανόηση, ιδίως ως αισθητική προσφορά, γιατί ο μακάριος αυτός τόπος διαθέτει παλαιότερα μία από κάθε πλευρά άρτια πολιτιστική αγωγή και εξεζητημένους άνδρες που επεδίωξαν να φθάσουν την ποιότητα του λόγου τους τόσο του γραπτού όσο και του από έδρας Πανεπιστημίων μέχρι τελειότητας.

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Η φυλογένεια που επιχωριάζει κατ' εξοχήν στην Ήπειρωτική χώρα, παρουσιάζει στους ασύγκριτη ένταση και έκταση στα Ζαγοροχώρια. Εκπονώντας τους τις ημέρες μας, μικρές και μεγάλες σε χρηματικά ποσά, με κορυφαία των Ριζαρείων. Να διαβάσει κανείς συλλογές τους, το όνομα του και να μοιάζουν τα όσα ιστορικά στοιχεία που ο Ζαγοροχωρίτης με υπερβολές, τόσο φασταστικές οι προσφορές, με τόση πάθος καταγραμμένες! Αυτού του είδους η θερμή διάθεση φροντίδας, νοείται μόνο όταν γινάινε από γονείς σε τέκνα.

Δωρητές θεωρούσαν παιδιά τους όλους τους επίγονους συγγενείς τους έως τις ημέρες μας και πιο ύστερα από μας. Πέ-εργό δύο τέκνων του Ζαγορίου και με άλλους τρόπους εκτός της σωτηρίας ανάγνωσης. Ας είναι βέβαιοι ότι απευθυνόμενοι σε κοινό του Ζαγορίου ή προσπαθώντας τους βρήκε πλήρη κατανόηση, ιδίως ως αισθητική προσφορά, γιατί ο μακάριος αυτός τόπος διαθέτει παλαιότερα μία από κάθε πλευρά άρτια πολιτιστική αγωγή και εξεζητημένους άνδρες που επεδίωξαν να φθάσουν την ποιότητα του λόγου τους τόσο του γραπτού όσο και του από έδρας Πανεπιστημίων μέχρι τελειότητας.

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Επιθυμία μου, εξ αρχής, ήταν να βρεθεί τρόπος επιστροφής του έπαθλου στην πηγή του, αφού βοηθήσει στην έκδοση τόμου διηγημάτων μου με άξονα τη ζωή ενός Ζαγοροχωριού κατά τον 19ο και 20ο αιώνα. Γι' αυτό θα προσφερθούν στο Ριζαρείο Ίδρυμα εξακόσια αντίτυπα του βιβλίου να τα διαθέσει κατά την κρίση του. Προσδοκώ με τον τρόπο αυτό να συμβάλω ελάχιστα σε μια ανακάλυψη των ευγενών σκοπών του Συμβουλίου της Ριζαρείου που τα τελευταία χρόνια έκαμε έντονη την παρουσία του κληροδοτήματος στην περιοχή μας —πέραν των Σχολείων και οικοτροφείων— βοηθώντας ναούς και κοινότητες σε πανζαγοριακή κλίμακα και μεριμνώντας, όπως ιδιαίτερα, για τις πνευματικές ανάγκες της περιοχής μας, π.χ. το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης».

Ευχαριστώ το πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου —αποτελούμενο από φυλές και άλλες, άγνωστες σε μένα, προσωπικότητες— που με τιμή εξαιρετικά απονέμοντας μου διάκριση με χρηματικό έπαθλο.

Μενελάου Στ. Κικόπουλου:

Ελαφότοπος (Τσερβάρι)

Γιάννινα 1991

Μία από κάθε πλευρά θαυμάσια εργασία προστέθηκε τελευταία στη Ζαγορίσια βιβλιογραφία και τη χαιρετίζουμε ενθουσιασμένοι. Πρόκειται για το ογκώδες (750 σελίδες) βιβλίο του κ. Κικόπουλου με τίτλο «Ελαφότοπος (Τσερβάρι)», χωριό του συγγραφέα που το παρουσιάζει σφαιρικά από τη γέννησή του μέχρι τις ημέρες μας. Η εικόνα του οικισμού θα ολοκληρωθεί όταν ο συγγραφέας εκδώσει και το σχετικό μελέτημα για τα λαογραφικά του.

Ο αριθμός των σελίδων δικαιολογεί την ενασχόληση του συγγραφέα για τη συγκέντρωση της ύλης επί μίαν εικοσαετία και ο ίδιος μας δίνει στον πρόλογο το κλειδί που επιτρέπει να γνωρίσουμε τα αίτια του μύθου του:

«Δε φιλοδόκησα γι' αυτόν τον πνευματικό μου κάματο ούτε δάφνες ούτε παίνεμα, μονάχα —μάρτυράς μου ο Θεός— ξαλάφρωσα την καρδιά μου από το κρίμα μιας τρανής αγάτης, της αγάτης μου για τη γη των πατέρων μου». Και αλλού (σελ. 198): «Στα 1954, ύστερα από 10 ολόκερα χρόνια σκληρής ξενιτιάς, γύρισα κι εγώ στο χωριό μου, είδα τα χαλάσματά του και την ερήμωσή του και πόνεσε η καρδιά μου. Ορκίστηκα λοιπόν ν' αφιερώσω τη ζωή μου στην προσπάθεια για την ανόρθωσή και ως τα σήμερα δεν πάτησα τον όρκο μου. Το πρώτο σπίτι του χωριού, που επισκευάστηκε συστηματικά κι ανακαινίστηκε ολόκερο, ύστερα από τον ανταρτοπόλεμο, ήταν το πατρικό μου σπίτι... Ο σπόρος που έριξα γογγίζοντας απόδωσε τους καρπούς, που προσδοκούσε η καρδιά μου...».

Το βιβλίο πληροφορεί τον αναγνώστη ακόμα και με τις πάμπολλες φωτογραφίες προσωπικών, οικογενειακών, σπιτιών, μνημείων, εκκλησιών, κοινο-

τικών έργων, καθώς και με τους λεπτομερείς χάρτες που απεικονίζουν γεωγραφικά την περιοχή. Ακόμα περιέχει και αρκετά ενδιαφέροντα, φωτοστατικά δημοσιευμένα, έγγραφα του περασμένου αιώνα.

Για να δώσουμε μιαν ελάχιστη γεύση του μνημειώδους για το Τσερβάρι συγγράμματος, αναφέρουμε τα κεφάλαια που το απαρτίζουν: Εισαγωγή. Η οίκηση. Τ' όνομα. Η μετονομασία. Τα σύντομα. Τοπωνυμικό. Γεωγραφική επισκόπηση. Τα τζακία (ντόπια, φερτά, μειονότητες). Επωνυμικό. Γενικές απογραφές πληθυσμού και κτισμάτων. Οικογενειακές απογραφές. Ονομαστικές απογραφές. Γάμοι. Γεννήσεις. Θάνατοι. Διοίκηση Επαρχιακή, Κοινοτική, Σωματεία. Κοινωνική ζωή. Οικονομική ζωή. Οι φόροι. Τα σπίτια. Ναοί. Σχολεία. Οι σπουδαγμένοι του χωριού μου. Ύδρευση. Κοινόχρηστα. Οι δρόμοι. Διαθήκες. Ευεργέτες. Δωρητές. Αφιερωτές. Επιδομές. Ληστείες. Κλοπές-Συμφορές. Πυρκαϊές. Προϊστορία. Ιστορία. Αρχαία και μεσαιωνικά χτίσματα. Όσα γράφτηκαν κατά καιρούς για το χωριό μου. Συννοικισμός Καλυβίων. Καλπάκι. Επίλογος.

Μένουν πλέον ελάχιστα Ζαγοροχώρια —κυρίως του ανατολικού διαμερίσματος— χωρίς συγγραφή μονογραφίας τους για να υπάρξει συνολική εικόνα και σαφής γνώση της περιοχής προς εξαγωγή ντοκουμενταρισμένων απόψεων επί του ιστορικού κοινωνικού, πολιτιστικού και πνευματικού παρελθόντος της. Νομίζουμε πως ευσταθεί ο ισχυρισμός ότι είναι πλέον καιρός για επιστήμονες με ειδικές σπουδές να επιχειρήσουν τη σύνθεσή. Άμποτε.

Θέλοντας να δώσουμε στους αναγνώστες μας ελάχιστη γνώση και γεύση της γλα-

φυρής γραφίδας του κ. Κικόπουλου, αναδημοσιεύουμε μέρος από το Α' κεφάλαιο του βιβλίου του που φέρει τον τίτλο: Η οίκηση.

«Το χτίσιμο του χωριού μου συμπιέζει πάνω κάτω με την ίδρυση του Δεσποτάτου της Ηπείρου (1204 μ.Χ.), γι' αυτό λοιπόν το Τσερβάρι θεωρείται σαν ένα από τα παλιότερα και μεγαλύτερα χωριά του Ζαγορίου. Δύο ήταν οι πιο σπουδαίες αιτίες, που ανάγκασαν τους κατοίκους της εύφορης πεδιάδας του Καλπακίου, που ήταν η πρώτη κοιτίδα των κατοίκων του χωριού μου, ν' ανηφορίσουν ως την κακοτράχαλη ράχη του και να χτίσουν το αγέρωχο Τσερβάρι. Η πρώτη αιτία ήταν πως το Καλπάκι την περίοδο αυτή έγινε διάβα στις βαρβαρικές ορδές των Βουλγάρων, των Σέρβων και των Νορμανδών, που οι επιδρομές τους στις Ηπειρωτικές επαρχίες συνοδεύονταν από ληστείες, εμπερησμούς, λεηλασίες, αρπαγές, καταστροφές, σκοτωμούς κι αιχμαλωσίες. Έτσι οι ρημαγμένοι αστοί της πλούσιας πεδιάδας του Καλπακίου πήραν τα βουνά γυρεύοντας καινούργιες πατρίδες απόμερες από το διάβα του εχθρού και σίγουρες από μελλοντικές επιδρομές και λεηλασίες. Καμύτσον λοιπόν από αυτούς, ύστερα από αλληπάλληλες μετακινήσεις και δισταγμούς, ανηφόρισαν ως την υψηλή ράχη του χωριού μου, όπου έχτισαν το απόρρητο Τσερβάρι. Η δεύτερη αιτία ήταν η μάστιγα της ελονοσίας, που με τις θερμές της αποδεκάτιζε τους ανθρώπους του βάλτου. Έτσι όσοι υπόφεραν από θερμοσιές, μετοίκησαν στο κατόπι από τα χωριά Βαστανιά και Σμολιάσο στο αεράτο Τσερβάρι, για ν' αλλάξουν τον αγέρα τους και σαν έγιναν εντελώς καλά χάρις στο υγιεινό του

κλίμα, εγκαταστάθηκαν για πάντα στο Τσερβάρι συντελώντας στην αύξηση του πληθυσμού του.

Η ευλογημένη ράχη του χωριού μου δεν ήταν άγνωστη στους οικιστές του Τσερβαρίου, μια που υπήρχαν ανάμεσα τους πολλοί, που επανειλημμένα πριν από την οίκηση είχαν σαλαγήσει τα κοπάδια τους ως την Τσερβαρόραχη όπου το πουνάρι κι οι αμαλαγιές ήταν άφθονα. Τούτοι οι πρωτοπόροι λοιπόν για τις ανάγκες τους και τις ανάγκες των ζωντανών τους γνώρισαν από κοντά σπιθαμή προς σπιθαμή τον τόπο, πάτησαν κι άνοιξαν τα περάσματά του, βρήκαν τις πηγές του και μάγεψαν τα νερά τους, έζησαν και μελέτησαν τις καιριές συνθήκες του, δημιουργώντας άθελά τους τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την οίκηση της Κοίμησης της Θεοτόκου, η οποία έγινε διάβα στις βαρβαρικές ορδές των Βουλγάρων, των Σέρβων και των Νορμανδών, που οι επιδρομές τους στις Ηπειρωτικές επαρχίες συνοδεύονταν από ληστείες, εμπερησμούς, λεηλασίες, αρπαγές, καταστροφές, σκοτωμούς κι αιχμαλωσίες. Έτσι οι ρημαγμένοι αστοί της πλούσιας πεδιάδας του Καλπακίου πήραν τα βουνά γυρεύοντας καινούργιες πατρίδες απόμερες από το διάβα του εχθρού και σίγουρες από μελλοντικές επιδρομές και λεηλασίες. Καμύτσον λοιπόν από αυτούς, ύστερα από αλληπάλληλες μετακινήσεις και δισταγμούς, ανηφόρισαν ως την υψηλή ράχη του χωριού μου, όπου έχτισαν το απόρρητο Τσερβάρι. Η δεύτερη αιτία ήταν η μάστιγα της ελονοσίας, που με τις θερμές της αποδεκάτιζε τους ανθρώπους του βάλτου. Έτσι όσοι υπόφεραν από θερμοσιές, μετοίκησαν στο κατόπι από τα χωριά Βαστανιά και Σμολιάσο στο αεράτο Τσερβάρι, για ν' αλλάξουν τον αγέρα τους και σαν έγιναν εντελώς καλά χάρις στο υγιεινό του

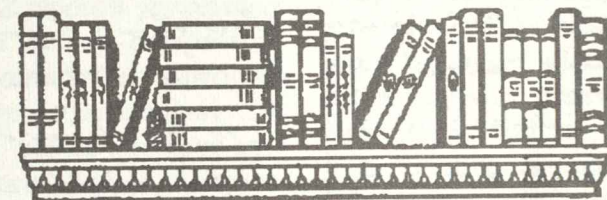
κλίμα, εγκαταστάθηκαν για πάντα στο Τσερβάρι συντελώντας στην αύξηση του πληθυσμού του. Η ευλογημένη ράχη του χωριού μου δεν ήταν άγνωστη στους οικιστές του Τσερβαρίου, μια που υπήρχαν ανάμεσα τους πολλοί, που επανειλημμένα πριν από την οίκηση είχαν σαλαγήσει τα κοπάδια τους ως την Τσερβαρόραχη όπου το πουνάρι κι οι αμαλαγιές ήταν άφθονα. Τούτοι οι πρωτοπόροι λοιπόν για τις ανάγκες τους και τις ανάγκες των ζωντανών τους γνώρισαν από κοντά σπιθαμή προς σπιθαμή τον τόπο, πάτησαν κι άνοιξαν τα περάσματά του, βρήκαν τις πηγές του και μάγεψαν τα νερά τους, έζησαν και μελέτησαν τις καιριές συνθήκες του, δημιουργώντας άθελά τους τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την οίκηση της Κοίμησης της Θεοτόκου, η οποία έγινε διάβα στις βαρβαρικές ορδές των Βουλγάρων, των Σέρβων και των Νορμανδών, που οι επιδρομές τους στις Ηπειρωτικές επαρχίες συνοδεύονταν από ληστείες, εμπερησμούς, λεηλασίες, αρπαγές, καταστροφές, σκοτωμούς κι αιχμαλωσίες. Έτσι οι ρημαγμένοι αστοί της πλούσιας πεδιάδας του Καλπακίου πήραν τα βουνά γυρεύοντας καινούργιες πατρίδες απόμερες από το διάβα του εχθρού και σίγουρες από μελλοντικές επιδρομές και λεηλασίες. Καμύτσον λοιπόν από αυτούς, ύστερα από αλληπάλληλες μετακινήσεις και δισταγμούς, ανηφόρισαν ως την υψηλή ράχη του χωριού μου, όπου έχτισαν το απόρρητο Τσερβάρι. Η δεύτερη αιτία ήταν η μάστιγα της ελονοσίας, που με τις θερμές της αποδεκάτιζε τους ανθρώπους του βάλτου. Έτσι όσοι υπόφεραν από θερμοσιές, μετοίκησαν στο κατόπι από τα χωριά Βαστανιά και Σμολιάσο στο αεράτο Τσερβάρι, για ν' αλλάξουν τον αγέρα τους και σαν έγιναν εντελώς καλά χάρις στο υγιεινό του

κλίμα, εγκαταστάθηκαν για πάντα στο Τσερβάρι συντελώντας στην αύξηση του πληθυσμού του. Η ευλογημένη ράχη του χωριού μου δεν ήταν άγνωστη στους οικιστές του Τσερβαρίου, μια που υπήρχαν ανάμεσα τους πολλοί, που επανειλημμένα πριν από την οίκηση είχαν σαλαγήσει τα κοπάδια τους ως την Τσερβαρόραχη όπου το πουνάρι κι οι αμαλαγιές ήταν άφθονα. Τούτοι οι πρωτοπόροι λοιπόν για τις ανάγκες τους και τις ανάγκες των ζωντανών τους γνώρισαν από κοντά σπιθαμή προς σπιθαμή τον τόπο, πάτησαν κι άνοιξαν τα περάσματά του, βρήκαν τις πηγές του και μάγεψαν τα νερά τους, έζησαν και μελέτησαν τις καιριές συνθήκες του, δημιουργώντας άθελά τους τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την οίκηση της Κοίμησης της Θεοτόκου, η οποία έγινε διάβα στις βαρβαρικές ορδές των Βουλγάρων, των Σέρβων και των Νορμανδών, που οι επιδρομές τους στις Ηπειρωτικές επαρχίες συνοδεύονταν από ληστείες, εμπερησμούς, λεηλασίες, αρπαγές, καταστροφές, σκοτωμούς κι αιχμαλωσίες. Έτσι οι ρημαγμένοι αστοί της πλούσιας πεδιάδας του Καλπακίου πήραν τα βουνά γυρεύοντας καινούργιες πατρίδες απόμερες από το διάβα του εχθρού και σίγουρες από μελλοντικές επιδρομές και λεηλασίες. Καμύτσον λοιπόν από αυτούς, ύστερα από αλληπάλληλες μετακινήσεις και δισταγμούς, ανηφόρισαν ως την υψηλή ράχη του χωριού μου, όπου έχτισαν το απόρρητο Τσερβάρι. Η δεύτερη αιτία ήταν η μάστιγα της ελονοσίας, που με τις θερμές της αποδεκάτιζε τους ανθρώπους του βάλτου. Έτσι όσοι υπόφεραν από θερμοσιές, μετοίκησαν στο κατόπι από τα χωριά Βαστανιά και Σμολιάσο στο αεράτο Τσερβάρι, για ν' αλλάξουν τον αγέρα τους και σαν έγιναν εντελώς καλά χάρις στο υγιεινό του

κλίμα, εγκαταστάθηκαν για πάντα στο Τσερβάρι συντελώντας στην αύξηση του πληθυσμού του. Η ευλογημένη ράχη του χωριού μου δεν ήταν άγνωστη στους οικιστές του Τσερβαρίου, μια που υπήρχαν ανάμεσα τους πολλοί, που επανειλημμένα πριν από την οίκηση είχαν σαλαγήσει τα κοπάδια τους ως την Τσερβαρόραχη όπου το πουνάρι κι οι αμαλαγιές ήταν άφθονα. Τούτοι οι πρωτοπόροι λοιπόν για τις ανάγκες τους και τις ανάγκες των ζωντανών τους γνώρισαν από κοντά σπιθαμή προς σπιθαμή τον τόπο, πάτησαν κι άνοιξαν τα περάσματά του, βρήκαν τις πηγές του και μάγεψαν τα νερά τους, έζησαν και μελέτησαν τις καιριές συνθήκες του, δημιουργώντας άθελά τους τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την οίκηση της Κοίμησης της Θεοτόκου, η οποία έγινε διάβα στις βαρβαρικές ορδές των Βουλγάρων, των Σέρβων και των Νορμανδών, που οι επιδρομές τους στις Ηπειρωτικές επαρχίες συνοδεύονταν από ληστείες, εμπερησμούς, λεηλασίες, αρπαγές, καταστροφές, σκοτωμούς κι αιχμαλωσίες. Έτσι οι ρημαγμένοι αστοί της πλούσιας πεδιάδας του Καλπακίου πήραν τα βουνά γυρεύοντας καινούργιες πατρίδες απόμερες από το διάβα του εχθρού και σίγουρες από μελλοντικές επιδρομές και λεηλασίες. Καμύτσον λοιπόν από αυτούς, ύστερα από αλληπάλληλες μετακινήσεις και δισταγμούς, ανηφόρισαν ως την υψηλή ράχη του χωριού μου, όπου έχτισαν το απόρρητο Τσερβάρι. Η δεύτερη αιτία ήταν η μάστιγα της ελονοσίας, που με τις θερμές της αποδεκάτιζε τους ανθρώπους του βάλτου. Έτσι όσοι υπόφεραν από θερμοσιές, μετοίκησαν στο κατόπι από τα χωριά Βαστανιά και Σμολιάσο στο αεράτο Τσερβάρι, για ν' αλλάξουν τον αγέρα τους και σαν έγιναν εντελώς καλά χάρις στο υγιεινό του

31» γράφει:

«Έν τινι χρυσοβούλλω εκδοθέντι τῷ ἔτει 1361 ὑπὸ δεσπότη Συμεὼν τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Σέρβου φαίνεται, δι τὴν κωμόπολιν ταύτην (Ἄνω Σουδενά) μετὰ τῆς ἀνωτέρω (Κάτω Σουδενά), ὡς καὶ τὸ Τσερβάρι καὶ τὴν Βεῖτσαν ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ζαγορίου, ἐνέμετο ὁ μέγας Κοντόσταυλος Ἰωάννης Τσάφας Οὐραίνος, ἀνὴρ βαθυκτῆμων καὶ ἐπίσημος».

Στα τέλη του ΙΔ' αιώνα οι πλείότεροι και λιγότεροι εύποροι γαιοκτήμονες της Βαστανιάς και στο κατόπι τους ο πολύς λαός του χωριού αυτού για λόγους ασφάλειας, μια που το χωριό τους έγινε την περίοδο αυτή διάβα στις ορδές των Αλβανών και των Τούρκων, που λιμαίνονταν την περιοχή, κι υγείας, μια που από την μάστιγα της ελονοσίας υπόφεραν από θερμοσιές, μετοίκησαν κατά συνεχή κι αδιάκοπα κύματα στο ασφαλές κι ενέμερο Τσερβάρι, όπου ασφαλείς πια και γεροί, αφού βρήκαν τη χαμένη υγεία τους χάρις στο υγιεινό κλίμα, εγκαταστάθηκαν μόνιμα σ' αυτή, συντελώντας έτσι στην αύξηση του πληθυσμού του και διατηρώντας συγχρόνως εκεί, χάριν των γεωργικών και κτηνοτροφικών τους ασχολιών, πέρα από τα χτήματά τους και τα καταλύματά τους, τα γνωστά ως τα σήμερα Τσερβαριώτικα Καλύβια. Ο Ιωάννης Λαμπρίδης στο βιβλίο του «Ἡπειρωτικά Ἀγαθοεργήματα - Ζαγοριακά 1870, σελ. 27» γράφει για το Τσερβάρι:

«Εἰς τὰ μνημῶνα τῆς Ὑ. Πύλης ἀναφέρονται δύο συννοικίαι ὑπὸ τὸ ὄνομα Μικρὸν καὶ Μέγα Τσερβάρι». Σε διάστημα αιώνα οι δυο οικισμοί του χωριού μου αντρώθηκαν και το Τσερβάρι σαν χωριό έγινε γνωστό κι υπολογίστηκε στη Γιαννιώτικη αὐτὴν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου. Ἐτσι στα 1361 το Τσερβάρι, που ἀνῆκε στο θέμα τῶν Γιαννίνων, με χρυσόβουλο τοῦ δεσπότη Συμεὼν Παλαιολόγου τοῦ Σέρβου, παραχωρήθηκε σαν τιμάρλιο στο Μέγα Κοντόσταυλο Ἰωάννη Τσάφα Οὐραίνου, δούκα. Ο Ἰωάννης Λαμπρίδης στο βιβλίο του «Ἡπειρωτικά Ἀγαθοεργήματα - Ζαγοριακά 1870, σελ.

βλίο του «Ἡπειρωτικά Μελετήματα - Ζαγοριακά 1889, Μέρος Πρῶτον, σελ. 28 σημ. 1» γράφει:

«(1) Τοῦ Τσερβάρη ἡ αὐξήσις καθόλου προῆλθε ἐκ τῆς προσχωρήσεως πολλῶν οἰκογενειῶν ἐκ Βαστανιῶν, αἵτινες διετήρησαν πρὸς ταῖς ἰδιοκτησίαις αὐτῶν ἐκεῖ καὶ τὰ καταλύματα, Τσερβαριώτικα καλύβια καλούμενα».

Στα 1559, με την ευκαιρία της διάλυσης του χωριού Σμολιάσου, που ήταν χτισμένο στη θέση Παλιουργιές, και την εγκατάσταση των πλείοτερων κατοίκων του στη θέση Αἰ-Βαρβάρα του Κάμπου, όπου ίδρυσαν το Νέο Σμολιάσο, ένα μέρος των κατοίκων του παλιού αυτού χωριού εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Τσερβάρι συντελώντας έτσι στην αύξηση του πληθυσμού του. Αλλά, κι όταν γύρω στα τέλη του 17ου αιώνα οι κάτοικοι του Νέου Σμολιάσου μετανάστευσαν κι εγκαταστάθηκαν οριστικά πια στα Κάτω Σουδενά και πάλι ένα μέρος των κατοίκων του νέου αυτού χωριού εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Τσερβάρι, μια που ολόκερο το βορεινό τμήμα του Κάμπου περιήλθε από τότε στο χωριό μου. Ο Ιωάννης Λαμπρίδης στο βιβλίο του «Ἡπειρωτικά Ἀγαθοεργήματα - Ζαγοριακά 1870, σελ. 27» γράφει για το Τσερβάρι:

«Κεῖται δὲ τὸ χωριὸν τοῦτο, ἐἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ ὁποῦ συντέλεσε καὶ ἡ κατὰ τὸ τέλος τῆς 12Τ' ἐκ. διάλυσις τοῦ Σμολιάσου, ἐπὶ λόφου γυμνοῦ καὶ πετρώδους, περικυκλούται ὑπὸ λακκῶν, καὶ μακροῦθεν παρίσταται ὡς ἰσοθέατον». Ο ἴδιος ἐξ ἄλλου στο βιβλίο του «Ἡπειρωτικά Μελετήματα - Ζαγοριακά 1889, Μέρος Πρῶτον, σελ. 27 σημ. 1» γράφει:

«(1) Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων Σμολιάσου τῷ μὲν 1559 συναρτίσθη ΒΔ τῶν Κάτω Σουδενῶν, τὸν νέον Σμολιάσον σχηματίσαντες, ἐνθα καὶ ἐρείπια λιθοκτιστῶν οἰκιῶν καὶ ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Βαρβάρας. Περί δὲ τὰ τέλη τοῦ 12' αἰῶνος μετανάστευσαν μετὰ καὶ ἄλλων οἰκογενειῶν ἐκ Βαστανιῶν, μένων χωριδιῶν Καρακούλη καὶ Ἐπάνω Χωριοῦ, ἐνθα καὶ ἐρείπια ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μηνῆ καὶ νεκροταφεῖον, εἰς Κάτω Σουδενά, ἐνεκα ἐμφανίσεως δαιμόνων, οὓς ἐμφερεῖς ἐπενόουν τὴν ἀνάγκην τοῦ συνασπισμοῦ συνισθαινόμενοι».

Εξ ἄλλου η παράδοση του τόπου μου αναφέρει πως στα 1583, χρονιά που τα Ζαγοροχώρια δοκιμάστηκαν από φοβερή επιδημία πανούκλας, συντελέστηκε η διάλυση του οικισμού Σταυροπήδι, χτισμένου ΝΑ του χωριού, στην ομώνυμη θέση Σταυροπήδια, που οι κάτοικοί του, ύστερα από την απόφαση της Υψηλῆς Πύλης να ενισχύσει το κοινοτικό σύστημα του Ζαγορίου, που είχε επικίνδυνα κλονιστεί από την ερήμωση που προκάλεσε σ' αυτό η φοβερή αυτή επιδημία της πανούκλας, με συμπτώσεις χωριῶν κι ιδίως συννοικισμῶν σ' ευρύτερες κοινοτήτες, μετανάστευσαν κι εγκαταστάθηκαν στο Τσερβάρι συντελώντας έτσι στην αύξηση του πληθυσμού του.

Ἐκτοτε τὸ χωριὸν μου δέχθηκε στους κόλπους του τρεῖς ξένες μειονότητες, που ὡς ἓνα ὁρισμένο σημεῖο ἐξισορροπήσαν τὴν μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἀπὸ τὴν γενέκλευσιν τοῦ μισμοῦ, τοὺς Λακκιώτες ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα, τοὺς Γύφτους ἀπὸ τὴν ἀρχὴς τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ τοὺς Βλάχους ἀπὸ τὴν ἀρχὴς τοῦ 20ου αἰῶνα.

Πάντως στὰ 1856, σύμφωνα με τὸν πίνακα ἀπογραφῆς τοῦ Παναγιώτη Αραβαντινοῦ, τὸ Τσερβάρι με 1330 κατοίκους ἐρχόταν πρῶτο σὲ πληθυσμὸ ἀπ' ὅλα τὰ Ζαγοροχώρια.»

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ἀντίτυπα τοῦ παραπάνω βιβλίου διατίθενται καὶ ἀπὸ τὰ Γραφεῖα Κ.Ε.Ζ.-ΙΑΕΖ.

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΣΚΟΥΡΤΗ

Πριν ένα χρόνο, τον Οκτώβριο του 1990 πέθανε στα Γιάννενα ο Παπικιώτης οδοντίατρος Μιχαήλ Σκούρτης. Γεννήθηκε στο Μικρό Πάπιγγο το 1904, τελείωσε εκεί το Σχολαρχείο και στη συνέχεια φοίτησε στην Αγγλική Εμπορική Σχολή της Σμύρνης («Μπάξερ») όπου ήταν εγκατεστημένος ο πατέρας του γιατρός-γυναικολόγος Κων/νος Σκούρτης. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή γύρισε στα Γιάννενα, φοίτησε στο Γυμνάσιο Αρρένων και το 1925 άρχισε να φοιτά στην Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών. Το 1932 συνέχισε τις σπουδές του στο Παρίσι, επέστρεψε το 1935 στην Ήπειρο όπου και έζησε όλη την υπόλοιπη ζωή του.

Όποιος ε γνώρισε τον Μιχαήλ Σκούρτη θα είχε ασφαλώς διαπιστώσει ότι μάλλον η δημοσιογραφία ήταν το επάγγελμα που του ταίριαζε παρά η οδοντιατρική.

Έχοντας την πέννα και τον λόγο, τη διορατικότητα και το πάθος σαν μέσα και γνωστές εφημερίδες των Αθηνών και της Ηλείου σαν πνευματικό του σπύτι αγωνίστηκε: Με ευαισθησία, αγάπη και πάθος για την Ήπειρο, τα Ζαγόρια, την ιδιαίτερη πατρίδα του το Πάπιγγο, τον εκσυγχρονισμό της πόλης των Ιωαννίνων, την προστασία του πράσινου και της ελληνικής υπαίθρου, την προβολή σημαντικών προσώπων της Ηλείου, την αναβάθμιση της παιδείας.

Μαρτυρία για τους αγώνες του αυτού αποτελεί το προσωπικό του αρχείο: ένα σύνολο εγγράφων, επιστολών προς τις εφημερίδες («το Βήμα» (των Αθηνών) και «Ηπειρωτικό Μέλλον», (τοπικές Ιωαννίνων), άρθρων σχετικών με την Ήπειρο, φωτογραφιών κλπ. Ξανακοιτώντας τα λουπόν όλα αυτά τα στοιχεία, ένα χρόνο μετά το θάνατό του θεωρήσα σωστό να κάνω αυτή την ανακοίνωση για να γίνουν γνωστοί οι αγώνες του ανθρώπου αυτού για την Ήπειρο και το Ζαγόρι ειδικότερα.

Εν Βοστώνη, τη 24^η Φεβρουαρίου, 1991.

Μυριοπόδιέ μου αδελφέ,
Άγιος ανέγνωσε τους όποιους γράφεσαι
επίσης εν ταις επιστολαίς της Καθήμενης. Υπερόπτη
μαδί, ότι παλαιός άριστος υγιάν εν Πάπιγκο, και
ότι το άβραμόνιον έδωρ σοι είναι είδος πανανίως.
"Εστο μετρητής", "έχον οι βασιλείς" δ'έστι μετρη-
νόμενον "είη η βασιτική αυτών έλκεται να ήναι δι-
α παντός τονύτου".

Προχθές έγραψα εν τω εν Σεβρίνι δυνά-
μας τραπίζτινι ενταγών εν δύναι και πάντε χει-
δών φράγμα, και τόν παρηνέμοσα. εν τω περυσ-
τούτου δύναι χειράδας φράγμα να ηνέρονη εν οι
αρός θραγγύρουν τών όσίων υπέχους ουνάλλαγμα-
τός μου, το δέ δυνάδοισιν να διαδόν τών τών
εν Πάπιγκο, παρηνάμοζόν. Καδόν δα ήναι
να φροντίσης ν'άγορδους εν Ήπεινους υπημά τι
προσδοφόν διά τὰ πορτάσια. Στύχη το ουνά-
λαγμα έφωδηνέμον εν τών δυνά, γράφε δέ και
έμαι όταν ήδυν τὰ χρέματα. Έργον εν
δυνάδονέμον, και όσους τών άντιγράφους μεν με-
τά της άντων και προσοδής να εν παραμενέμεν, με
υφύματα και τέχνας στήμας, διότι εν μεδιστός ά-
γνύριτοι.

Ελαστικότητα να προσέχους τούς έμμελλους
δυναμικούς μου εν όλους άνταρτίους τούς στήνεις,
γίτνας, ήθους και γιγνόμενους. Δυνάμην εν
καί όντα, διότι φέβονται μεν παραδείξω τινάς έμμε-
νών.

Σοι στήχη εν άντίτυπον της δοροδοσίας μου
Μιτά τόν δάνατον τών Ήπεινών εν πιστεύω να εν-
παρή τις εν Πάπιγκο, άναγινόμενους άρχιμω, όνους
οι παλαιό φίλοι και συντάκτοί μου. εν τω ποιμανέ-
σταδόν, άναγινόμενους και Κοινοποιήσας δει-
έσησαν ενότι τών ουνάδων της άρχιμω, ή άρχι-
μω, έμμενέμενους γρόνους εν τὰ δυνάμην εν τών
Κόζιλας, της Κυρίλίας, τών βενετοφωτόνων, της
παρατάς χούνης, της μαδάρα-ράχης, τών
Γιασσιζέρον, τών Λαχοβόν και άλλων ενάμην
τηνόν τον ήμιν.

Δι' άναγνόμενους εν βόλους υφόμενους και
μεν εν άναγνόμενους εν άρχιμω, εν
Μ. Άναγνόμενους εν άρχιμω.

Σύμφωνα με μία δική μου
πρόχειρη ταξινόμηση το αρ-
χείο θα μπορούσε να χωριστεί
σε τρία μέρη.

1ον) Σύνολο επιστολών
(200 περίπου) δημοσιευμένες
στις εφημερίδες που προανέ-
φερα, από τις αρχές της δεκα-
ετίας του '60 μέχρι περίπου
στις αρχές της δεκαετίας του
'70.

Τα θέματά τους ή οι προ-
τάσεις που τίθενται ή αναφέ-
ρονται αφορούν την προστα-
σία της υπαίθρου στην Ήπει-
ρο, τη δημιουργία εθνικού
δρυμού στο Βίκο, οργάνωση
βιβλιοθηκών στα χωριά, ανέ-
γερση Πανεπιστημιακών κτι-
ρίων στη Δουρούτη, ανέγερση
νέου Νοσοκομείου στα Γιάν-
νενα διατήρηση παραδοσια-
κών και ιστορικών κτισμάτων,
επένδρωση αγροτικών ιατρεί-
ων, τουριστική αξιοποίηση
χωριών του Ζαγορίου και
ορεινού όγκου Τύμφης-Γκαμή-
λας.

Σε αρκετές απ' τις επιστολές
αυτές αναφέρεται στον Παπι-
γκιώτη ευεργέτη Μιχαήλ Αναγ-
νωστόπουλο, στο κληροδό-
τημά του, στο δάσκαλο απ' το
Κοινούλι και ιστοριοδίδη
Κώστα Λαζαρίδη. Και ο ίδιος
εξ άλλου ο Λαζαρίδης σε κά-
ποιο απ' τα βιβλία του επιστη-
μαίνει τους αγώνες του Μι-
χαήλ Σκούρτη για τη διάσωση
του Βίκου.

2ον) Στο μέρος αυτό του
αρχείου έχουμε καταληκτικά
«κείμενα».

Ο Μιχαήλ Σκούρτης με την
συγγενική του ιδιότητα προς
τον ευεργέτη Μιχαήλ Αναγνο-
στόπουλο (ήταν θετός του) συ-
γκέντρωσε και διαφύλαξε επι-
στολές και άλλα έγγραφα που
αφορούν τη ζωή και τη δράση
του σπουδαίου αυτού ανθρώ-
που. Συγκεκριμένα έχουν

σωθεί: 70 περίπου επιστο-
λες του Μ.Α. που χρονολο-
γούνται από το 1870 μέχρι
το 1906 χρονολογία του
νάτου του και που είναι
υλμένες στον αδελφό του
που έμεινε στο Πάπιγγο, από
έμπορες πόλεις ταξιδιού ή
εραμηνής του. Σε μια λυρική
θαρούσα και με ένα πνεύ-
μαγής και αγωνιάδους
διαφέροντος εκ μέρους του
την εκπαίδευση των παι-
δών του χωριού του. Επίσης
Μ.Σ. είχε συγκεντρώσει επί-
ση έγγραφα της κυβέρνησης
εν Η.Π.Α. που αφορούσαν
ζωή και τη δράση του Μ.Α.,
ακόμματα από εφημερίδες
το ίδιο θέμα, την χειρό-
γραφή διαθήκη του, μία οικο-
γενιακή φωτογραφία του στο
Α. στο Τούρνο-Σεβρίν,

γραφίες του, κ.α.
Και τέλος στο 3ο μέρος συ-
νιλαμβάνονται παλιά έγ-
γραφα γενικού περιεχομένου

όπως παραχωρητήρια περιου-
σιακών στοιχείων, πληρεξού-
σια, συμφωνητικά, αποδείξεις
καθώς και φωτογραφίες προ-
σωπικές αλλά και διαφόρων
άλλων Παπικιωτών στο
Τούρνο Σεβρίν ή αλλού, όλα
τεκμήρια μιας ζωής που χάθη-
κε. Το αρχείο αυτό το διαφυ-
λάσσει ο Κων/νος Σκούρτης,
ανεψιός του Μ.Σ., στο Πάπι-
γγο και βρίσκεται στη διάθεση
κάθε ερευνητή και μελετητή
της ιστορίας του Παπίγκου
και του Ζαγορίου γενικότερα.
Θεώρησα επίσης απαραίτητο
να σας αποστείλω φωτογρα-
φίες μερικών επιστολών, εν-
δεικτικά, καθώς και μιας επι-
στολής του Μιχαήλ Αναγνο-
στόπουλου, όλες χαρακτηρι-
στικές για το περιεχόμενο και
το πνεύμα γραφής.

Πάπιγγο Καλοκαίρι '91
Φιλικά
ΕΛΕΝΗ ΣΚΟΥΡΤΗ

ΔΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Από τη Δ/ση Δασών Ιωαννίνων ανακοινώθηκε ότι άρχισε η
πώληση από το Δασαρχείο Ιωαννίνων με αυτεπιστασία των κα-
τωτέρω δασικών έργων:

1. Κατασκευή τοίχου αντιστήριξης στην κοινότητα Λαφνούλας
προϋπ. 1.500.000 δρχ.
2. Κατασκευή παράλληλου τοίχου στην κοινότητα Καλεντζίου
προϋπ. 1.400.000 δρχ.
3. Κατασκευή σωληνωτού οχετού στην κοινότητα Πλατανούσας
προϋπ. 1.750.000 δρχ.
4. Κατασκευή φράγματος στην Κοινότητα Μονολιθίου προϋπ.
750.000 δρχ.
5. Κατασκευή παράλληλου τοίχου στην κοινότητα Αχλαδέας
προϋπ. 2.000.000 δρχ.
6. Διάνοξη δρόμου προς την κοινότητα Βαθυπέδου προϋπ.
2.000.000 δρχ.
7. Συντήρηση δρόμων βοσκοτόπων Συρράκου προϋπ. 2.200.000
δρχ.
8. Διάνοξη δρόμου από Αμπελοχώρι προς Ραφταναίους προϋπ.
1.500.000 δρχ.
9. Διάνοξη δρόμου στο δημόσιο δάσος Μανασσή προϋπ.
1.500.000 δρχ.
10. Κατασκευή προστατευτικού τοίχου στο δασικό δρόμο Λάι-
στας προϋπ. 1.500.000 δρχ.
11. Συντήρηση δασοδρόμων Λάιστας - Λεπτοκαρυάς - Μανασσή
προϋπ. 4.500.000 δρχ.
12. Οδοστρώση δασικών δρόμων Λάιστας κλπ. προϋπ.
2.500.000 δρχ.
13. Συνέχιση του έργου αναψυχής στην κοινότητα Πεδινής προ-
ϋπ. 900.000 δρχ.
14. Καθαρισμός των δασυλλίων της πόλεως Ιωαννίνων προϋπ.
3.500.000 δρχ.

Τέλος γίνεται γνωστό ότι τελείωσαν οι εργασίες συντή-
ρησης των δρόμων των βοσκοτόπων Ματσουκιά-Καλαρρυ-
τών προϋπ. 2.000.000 δρχ. και η διάνοξη δρόμου στην Κοιν.
Ελαφοτόπου προϋπ. 500.000 δρχ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΝΙΔΑΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Προς τους φίλους μας τους κυνηγούς.

Η περιοχή του Ζαγορίου είναι μια ευαίσθητη οικολογική
περιοχή και τώρα με την έναρξη της κυνηγετικής περιόδου
οι φίλοι μας κυνηγοί και ιδιαίτερα οι συμπατριώτες μας ας
είναι περισσότερο προσεκτικοί για την προστασία της πα-
νίδας αυτού του τόπου, που η φύση του χάρισε τόσο ομορ-
φιά.

Κυρίως να προσέχουν να ενημερώνουν τους μετακινού-
μενους από άλλες περιοχές συναδέλφους τους για τους
ισχύοντες τοπικούς περιορισμούς, όπως για τα καταφύγια,
τα όρια του Εθνικού Δρυμού, την παραμεθόρια ζώνη και
ό,τι άλλο χρήσιμο, έτσι ώστε ν' αποφεύγονται παραβιάσεις
των κανόνων σωστής συμπεριφοράς τους. Βέβαια υποτίθεται
πως όλα αυτά τα γνωρίζουν πολύ καλά όσοι ασχολούνται
με το σπορ του κυνηγιού αλλά σκόπιμο είναι να τους τα
θυμίσουμε, γιατί η φύση έχει ανάγκη από τη διαρκή φροντίδα
μας.

Η Πολιτεία θέλοντας ακριβώς να προστατέψει τη φύση
και να προλάβει άστοχες επεμβάσεις, που θα επέφεραν σο-
βαρή αλλοίωση του οικοσυστήματος, καθόρισε με την
75162/2351/23-7-1991 Υπουργική απόφαση τους κανόνες, οι
οποίοι αφορούν το κυνήγι με κάθε λεπτομέρεια.

Η μη συμμόρφωση στην παραπάνω απόφαση έχει σοβαρές
συνέπειες και στους παραβάτες επιβάλλονται πολύ αυστηρές
ποινές.

Δεν μπορεί ορισμένοι παραβαίνοντας τους νόμους να γί-
νονται αίτιοι με τις ενέργειές τους και να διαταράσσεται η
λειτουργία του οικοσυστήματος, δεδομένου ότι τα θηραμα-
τικά είδη συμμετέχουν στη λειτουργία αυτή και είναι απα-
ραίτητη μια ισορροπία των πληθυσμών των ζώων μέσα στη
φύση.

Η υπέρμετρη εκμετάλλευση των διαθέσιμων θηραμάτων
ασφαλώς θα επιφέρει ανωμαλία στο οικοσύστημα της περιο-
χής και αυτό θα έχει τρομακτικές συνέπειες για όλους μας.

Η περιοχή μας η τόσο πλούσια σε κυνήγια ας προστα-
τευτεί για να είναι πάντα πρώτη και στα ενδιαφέροντα των
κυνηγών.

Εκτός από τους κυνηγούς θα θέλαμε να δείξουν την ίδια
ευαισθησία και τα διάφορα όργανα της Πολιτείας, που είναι
εντεταλμένα για την επιτήρηση της περιοχής όπως οι δασικοί,
οι αγροφύλακες, το προσωπικό της ΕΛ-ΑΣ και να τιμωρούν
αυστηρά όσους παραβιάζουν τους όρους του κυνηγιού.

Ιδιαίτερα να στρέψουν την προσοχή τους στους λαθρο-
κυνηγούς, που κάνουν μεγάλο κακό στη φύση και εκθέτουν
ανεπανόρθωτα το σύνολο των κυνηγών.

Μέσα σ' ένα ωραίο φυσικό περιβάλλον σαν το Ζαγόρι
μας θα μπορούμε όλοι μας να ζούμε ευτυχισμένοι και να
απολαμβάνουμε και τη χαρά του κυνηγιού.

Πρώτα απ' όλα οι φίλοι μας οι κυνηγοί είναι φυσιολάτρες
και οι περισσότεροι ξεκινούν για το κυνήγι, από αγάπη για
τη φύση για να χαρούν ένα όμορφο πρωινό μέσα στο δάσος
ή ψηλά σε κάποια βουνοκορφή παρά για να εξασφαλίσουν
το γεύμα της ημέρας.

Είμαστε με τους κυνηγούς αυτούς τους σωστούς και ευ-
συνήδειτους, που θεωρούν το κυνήγι σαν ένα ευγενικό σπορ
και ενδιαφέρονται περισσότερο για την προστασία της πα-
νίδας του τόπου μας, που η διατήρησή της της χαρίζει την
ομορφιά στη φύση και δεν μας αποστερεί τη χαρά και την
απόλαυση του κυνηγιού.

Σ. Θεοδώρου

**ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ**

10.000

Ιωαννίδης Ιωάν. Σταύρος

5.000

Βαλασούρα Όλγα
Γιαννακός Ιωάννης
Καραπέτσας Δημήτριος
Καρέτσος Ναπολέον
Παπαζώης Ι. Γεώργιος
Πετράκης Βύρων
Τζιρκας Δημ. Αναστάσιος
Χαντόλιας Νικόλαος

4.000

Λεοντίδης Ιω. Βασίλειος
Κουνάβου Γαλήνη
Τσιλιμπάρης Σπύρος

3.000

Θεοδωσίου Κ. Ευγενούλα
Κουνάβος Αδαμάντιος
Πελένη Γ. Ελένη
Πίκου Όλγα
Τζαβάρια Ανθούλα
Τριανταφύλλου Μ. Βασιλική

2.500

Βλάχου-Μίλτου Αρχοντούλα

2.000

Αναγνωστοπούλου Μαριγώ
Αναστασιάδης Λεωνίδας
Βέλλας Γεωργ. Αγαμέμνων
Βλάχου Βασ. Ιουλία
Βούρβος Παναγιώτης
Βούρη Π. Ειρήνη
Γιαννακός Παύλος
Γκρινιάτσου Ελένη
Γκομίδη Θάλεια
Γκούρη Γιαννούλα
Γκούρη-Γιακουστίδου Μαριγ.
Δήμου Σ. Σοφία
Δρόσος Σπ. Ελευθέριος
Δώδος Δημήτριος
Καραβίδας Σ. Νικόλαος
Καραγιαννίδη-Καβαδά Πόπη
Κοκκίνη Πανωραία
Κοματσέλη-Γκράτσιου Λούλ.
Μπαντάς Σπυρίδων
Νάσιος Δημ. Γεώργιος
Ντινούλης Κων/νος
Πανταζής Οδυσ. Ιωάννης
Παπαευαγγέλου Γ. Ιωάννης
Παττά Θέα
Παττάς Μιχαήλ
Πρωτοσύγγελος Δημήτριος
Ρίζος Πέτ. Ιωάννης
Σάργος Αλκιβιάδης
Στεργιοπούλου Γ. Ξενία
Τόσκας Θεόκριτος
Τρίγκη Σοφία
Τσέση Μαριάνθη
Τσουμάνης Δημ. Γεώργιος
Φαρμάκης Ανδρέας
Χαριασιάδου Ελένη
Χατζής Βασίλειος
Χρόνη Φαιναρέτη

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ:

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή της Ενορίας Άγιοι Απόστολοι Σκαμνελίου, εκφράζει θερμές ευχαριστίες στην κ. Ιωάννη Παπαχατζοπούλου, κάτοικον Αθηνών Ρόδου 6, που και φέτος έστειλε το σεβαστό ποσόν εξ 50.000 χιλιάδων δια τας ανάγκας της πρώτης ενοριακής εκκλησίας Κοιμήσεως Θεοτόκου, με τις θαυμάσιες Βυζαντινές αγιογραφίες-τοιχογραφίες της, κτησθείσα το έτος 1350-1400.

Η ανωτέρω ανήκει στην χορεία των παλαιών ευεργετών της Κοινότητος που μας κληροδότησαν αξιόλογα έργα τέχνης δουλεύοντας σκληρά εις τα πέρατα της οικουμένης, ένα θαυμάσιο μνημείο είναι η Εκκλησία των Αγ. Αποστόλων με το ξυλόγλυπτον τέμπλον κτησθείσα το έτος 1797 δωρεά αδ/φών Σαϊτζή. Επίσης αισθανόμεσθε υποχρέωση να ευχαριστήσουμε και όλους τους άλλους Σκαμνελίτας επώνυμους και ανώνυμους όπου και εάν ευρίσκονται διαρκοσιπισμένοι στέλλοντας τον οβολόν του ίνα περισωθούν από την κατάρρευσιν και τα άλλα γραφικά εξωκκλήσια: Αγ. Παρασκευή, Αγ. Νικόλαος, Προφήτης Ηλίας, Αγ. Σπυρίδων, Αγ. Γεώργιος, Άγιος Αθανάσιος, Αγ. Δημήτριος, Αγ. Χαράλαμπος, Αγ. Τριάδα. Τα άνω εξωκκλήσια χρήζουν άμέσου επiskeυής ίνα σωθούν από την φθορά των χρόνων.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή κάνει έκκληση εις όλους τους Σκαμνελίτας της διασποράς και δέχεται οποιαδήποτε χρηματικήν ενίσχυσιν για το θέρεστο αυτό έργο της διασώσεως όλων των εξωκκλησιών, διότι το ταμείον της εκκλησίας είναι πενιχρόν, τα έσοδά του λίγα που μόλις επαρκούν για την συντήρησιν της μεγάλης ενοριακής εκκλησίας Αγ. Αποστόλων.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Σκαμνελίου-Ζαγορίου

ΜΑΝΑΣΣΗ:

- Για την επισκευή της στέγης του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου, πρόσφεραν:
1. ΠΑΝΩΡΑΙΑ ΚΟΚΚΙΝΗ και τα παιδιά της Αλέξανδρος, Στέλλα και Μαρίνα 100.000 δρχ. στη μνήμη της γιαγιάς των, Μαρίας Ράπη.
 2. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΠΕΚΑΡΗΣ: 10.000 δρχ.
 3. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΝΔΡΕΑΚΟΥ: 11.000 δρχ.
 4. ΕΛΕΝΗ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΟΥ: 5.000 δρχ. στη μνήμη του συζύγου της.

Π.Κ.ο.Μ.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ:

Για την επισκευή του Ιερού Ναού «Παναγία» Λεπτοκαρυάς, έγιναν οι παρακάτω δωρεές:

- 1) Χρυσάνθη Ασημακοπούλου στη μνήμη του συζύγου της Κων/νου, δρχ. 10.000.
 - 2) Παναγιώτα Πετσάνη, στη μνήμη του πατέρα της Κων/νου Ασημακόπουλου δρχ. 3.000.
 - 3) Δημήτριος Μπισμαρής, στη μνήμη της μητέρας του Θεανώς, δρχ. 10.000.
 - 4) Χαρά Παπαδοπούλου και Κώστας Κατσαρός στη μνήμη της θείας του Αναστασίας Πέτρα δρχ. 10.000.
 - 5) Αναστάσιος Πεζοδρόμος και Ελπίδα Σαββοπούλου στη μνήμη της μητέρας τους Φιλομήλας δρχ. 15.000.
 - 6) Το ζεύγος Αθανασίου Λαμπράκη δρχ. 10.000.
- Ο Εξωραϊστικός Σύλλογος Λεπτοκαρυάς εκφράζει στους παραπάνω δωρητές τις θερμές του ευχαριστίες.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ:

— Ο κ. Δορμπαράκης Νίκος που έφτιαξε πρόσφατα σπίτι στη Λεπτοκαρυά, συμβάλλοντας έτσι στην αναζωογόνηση του χωριού μας, του εύχομαι καλή παραμονή στη νεόκτηστη κατοικία.

— Ο κ. και η κ. Ιωάννης και Σοφία Σπανού, πρόσφεραν υπέρ της Εκκλησίας Αγίου Αθανασίου Κάτω Πεδινών το ποσόν των εκατό χιλιάδων δρχ. (100.000) στη μνήμη της λατρευτής τους νύφης Ελένης.

Η Εκκλ. Επιτροπή τους ευχαριστεί θερμά.

**Προσφορές
για το Ηρώο της
Ζαγορίσιας γυναίκας**

- Οι κ.κ. Πάνος Σωτηρόπουλος, Νίκος Βραζιτούλης, Έλλη Λάμπρη, Χρυσούλα Σαραφίδου, Σταύρος Μπότσιος, Σάκης Κουνορειβάτες και φίλοι του γιου της Αρτεμής Κασάλη Φωκίωνα, στη μνήμη της μητέρας του, δρχ. 32.000.
- Η κ. Γαλήνη Κουνάβου στη μνήμη των γονέων της και συζύγου της δρχ. 30.000.
- Η κ. Αμαλία Ζούγκου Θεοδωρή δρχ. 2.000.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ατζεμοπούλου Αικατερίνη
Βλάχος Γεώργιος
Βούδδας Πέτρος
Δορμπαράκης Γεώργιος
Δορμπαράκης Νικόλαος
Ζήγου-Ντουνούμη Λουκία
Ζουρδούμη Αγγελα
Ζωίδης Ιωάννης
Θεμελής Ανδρέας
Θωμά Ισμήνη
Καπελίδης Σπύρος
Καρβούνης Σωτήριος
Κλούφας Θεοδ. Δημήτριος
Κρίτης Μιχαήλ
Λούπα-Σιάκα Γαλάτεια
Μπασογιάννης Ναπολέον
Πανταζή Α. Παναγιώτα
Πανταζής Κ. Νούλης
Παπαστεφάνου Δήμητρα
Παρόπουλος Π. Γεώργιος
Πισπίρης Νίκος
Στεφάνου Ν. Βασιλεία
Στολίζκας Χρ. Βασίλειος
Στυλίδης Γεώργιος
Στυλίδης Κων/νος
Στυλίδης Χρήστος
Τζιόβα Αθηνούλα
Τσαπάρης Κων/νος
Τσάτσου Νικ. Έλλη
Τσουνίδης Ιωάννης
Φωτίου Ελευθέριος
Φωτίου-Ζαχαρή Μαρία
Φωτίου Ι. Νικόλαος

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης Αποδήμων Ελαφοτόπου μόλις έμαθε το θλιβερό γεγονός για τον ξαφνικό και αναπάντεχο θάνατο του τόσο αγαπητού χωριανού Αποστόλη Οικονομίδη συνήλθε σε έκτακτη συνεδρίαση και αποφάσισε:

- 1) Τη συμμετοχή όσων βρίσκονται στην Αθήνα στην κηδεία του εκλιπόντος.
- 2) Την αποστολή συλλυπητηρίων στην οικογένειά του και
- 3) Την αντί στεφάνου διάθεση στη μνήμη του 50.000 δρχ. για την κατασκευή του δρόμου που οδηγεί προς τον Αι-Θανάση του χωριού.

Για το Διοικ. Συμβούλιο
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Αριστ. Χρόνης

ΣΥΓΧΑΡΙΗΤΗΡΙΑ

ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ. Την αγαπημένη μας εγγονούλα Ρούλα Γεωργίου Σιάκα που αποφοίτησε και πήρε το δίπλωμα της Γυμνασιακής Αναδημίας, την συγχαίρουμε και της ευχόμεθα καλή σταδιοδρομία.
Απόστολος και Δέσποινα
Γκαράνη